Dünyanın Çatısı Tibet

Yazı ve fotoğraflar: Özden Karababa

Dünyanın gizemli ve uzak toprakları... Sadece uzak olmayan aynı zaman da yükseklerden insanlığa mağrur bir bakışın adı : Tibet. Tüm dünya gezginlerinin ömürlerinde bir kez olsun görmek istediği yer. Yani dünyanın çatısı.

Tibet, kabaca Batı Avrupa ile aynı yüzölçümüne sahip, ortalama rakımın 4900 m. olduğu engin bir platodan oluşmakta. Ülke, dünyanın en yüksek yerleşimine sahip olduğu için, ''Tibet'' yani ''Dünyanın Çatısı'' ismini almış.

Shigatese'nin kırmızı çizmeleri

Çin işgaline kadar Dalai Lama'larin yaşadığı saray : Potala Sarayı

Dünyanın gizemli ve uzak toprakları... Sadece uzak olmayan aynı zaman da yükseklerden insanlığa mağrur bir bakışın adı: Tibet. Tüm dünya gezginlerinin ömürlerinde bir kez olsun görmek istediği yer. Yani dünyanın çatısı.

Tibet, kabaca Batı Avrupa ile aynı yüzölçümüne sahip, ortalama rakımın 4900 m. olduğu engin bir platodan oluşmakta. Ülke, dünyanın en yüksek yerleşimine sahip olduğu için, "Tibet" yani "Dünyanın Çatısı" ismini almış.

Ülkeye yabancıların girişi özel bir izinle kabul ediliyor. Ayrıca Tibet'te size eşlik edecek bir rehber ve en az bir yolculuk arkadaşınız olmak zorunda. Biz yolculuğumuza Xining'den 4 kişi olarak başladık. 2000 metre rakımlı kent, yüksekliğe alışmak için iyi bir durak oldu.

Trenle 24 saat süren yolculuğun ardından kutsal başkent Lhasa'ya ulaştık. Yol boyunca manzara harikaydı. Otelimize giderken karşımıza çıkan Potala Sarayı'nı görünce anladık ki sonunda Tibet'teyiz.

Çocuğu ile birlikte Hacı yolunda yürüyen bir anne

Çin hükümeti, Tibet'i modernleştirmek ve ekonomiye katkıda bulunmak üzere ülkede çesitli değişiklikler yapmakta. Tüm ülkeyi boydan boya geçebileceğiniz Friendship (arkadaşlık) otobanı, tren yolları ve tünel yapımı çalışmalarına bu plan kapsamında devam ediliyor. Potala Sarayı'nın 7 yıl süren onarımı tamamlanmış ve Dalai Lama'nın yazlık sarayının restorasyon çalışmaları başlamak üzere. Halk, kutsal yapılara dokunulmaması gerektiğini düşünse de, hükümet bu yapıları önemli bir turizm kaynağı olarak görüyor. Şu an geniş yolları, alış-veriş merkezleri ve yoğun Çin nüfusu ile değişmekte olan Lhasa, bazı turistlerde düş kırıklığı yaratsa bile görülmeye kesinlikle değer, oldukça renkli ve hala çok güzel bir şehir.

Şehrin en görkemli ve gözümüzü alamadığımız noktası tabii ki Potala Sarayı. Saray, 1994'ten beri Unesco Dünya Mirası listesinde. Kral Songstan Gambo tarafından 641'de sadece ortadaki ana bina olarak inşa edilen yapı, 17.yy'da V. Dalai Lama tarafından yeniden restore ettirilerek genişletilmiş ve 1645'de şu anki halini almış. Takip eden yüzyıllarda saray Dalai Lama'ların yaşadığı yer ve Tibet'in politik ve dini merkezi olarak kullanılmış.

Everest eteklerinde bir Yak

Hacı yolunda dinlenen iki hacı

Dünyanın en yüksek zirvesine sahip Everest bu platoda yükseliyor. Kuzeyde Kunlun sıradağları ve güneyde Himalayalar, yine kuzeyde Chantang ve Tsaidon Basin çöleri ile kaplı platonun doğusunda Çin'in büyük nehirleri olan ''Sari Nehir'' ve ''Yangzi Nehri'' doğmakta. Bu doğal çeşitlilik, Himalaya eteklerinde bitki örtüsü ve vahşi doğanın gelişmesini sağlıyor.

Buddha

Drepung Manastırı geyik ve çember öğretisi

Özellikle kadınlardan oluşan yol işçileri

1912-1950 yılları arasında Tibet, Dalai Lama tarafından bağımsız bir devlet olarak yönetildi. Ancak 1951'de Çin Komunist Ordusu Tibet'e girdi ve yapılan bir antlaşmayla Tibet, Çin'in kendi kendini yöneten bir bölgesi oldu. 1959'da Çin baskısından kurtulmak isteyen Tibetliler, isyan ettiler.

Potala Sarayı önündeki 'Dua çemberleri'ni çeviren bir hacı

VII. Dalai Lama'nın yazlık saray olarak Norbulinka'yı inşa ettirmesinin ardından, Potala Sarayi "Kışlık Saray"olarak da anılmaya başlamış.

Tibet'te Yedi Yıl ve Kundun filmlerini seyrettikten sonra sarayı ziyaret etmek bana müthiş keyif verdi. İşte Dalai Lama buradan dürbünle bakıyordu, işte yatak odası, işte kitapları, süper! Saray muhteşem. Gezmek icin bir saat veriyorlar. Az gibi gelmesine rağmen rahat rahat gezdik.

Şehrin kutsal noktası, Tibet'in ruhani kalbi sayılan Jokang Tapınağı. Bu tapınaktaki en saygı duyulan imge 1.5 m boyundaki Jowo Rinpoche. Bu genç Buddha heykeli Buddha'nin yaşadığı zaman yapılmış ve bu yüzden tüm budistler için çok önemli. Üçüncü katta Palden Lhamo dikkat çeken bir başka imge. Bu mavi renkli tanrıçanın Dalai Lama'nın ve Lhasa'nın en büyük koruyucusu olduğuna inanıyorlar. Çatıdaki muhteşem geyik ve çember motifi, Buddha'nın ilk vaizi olan '' Çember Döndürme Öğretisi''ni temsil ediyor. Buddha bu dini konuşmayı Benares'te bir geyik parkında yapmış.

Tüm dünyadaki budistler buraya hac yolunda yürümek icin geliyorlar. Hac yolu, tapınağın etrafı boyunca geniş bir çember olarak belirlenmiş. Her Tibetlinin hayatı boyunca bir kez olsun bu hac yolunda yürümesi en büyük hayallerinin gerçekleşmesi demek. Hacılar bu yolu sabah 8'den itibaren dolduruyor ve geceyarısına kadar ibadetlerine devam ediyorlar. Bu tapınağın etrafında (Barkhor Meydanı) oldukça keyifli zaman geçirdik. Farklı kesimden bir yığın Tibetliyi rengarenk ve en güzel kıyafetleri içinde görme şansımız oldu. Tibetliler, koyu tenli, keskin hatlı yüzleri, rengarenk kıyafetleri ve örgülü saçları ile bana Meksikalıları andırdılar. Bu güzel insanlar inanılmaz sevimli ve sıcaklar. Fotoğraflarını çekince utanıyorlar ama kendilerini kamerada görünce gülmeye başlıyorlar.

Lhasa'da görülmesi gereken diğer iki önemli turistik nokta "Sera" ve "Drepung" manastırları. Drepung manastırı, burada konaklayan 7000'in üzerindeki rahip ile Tibet'in en büyük ve en etkili manastırı imiş. İlk bakışta küçük bir köyü andıran manastırda bugün yaklaşık 700 rahip yaşamakta. Manastır turu Ganden Sarayı ile başlıyor, Tsokchen toplantı odası, tantrik öğretim okulu, meditasyon odası, diyalektik okulu ile devam ediyor. Toplantı odasının yanındaki mutfakta yağlı çayın hazırlandığı devasa tahta fıçıları görebilirsiniz. Tsang Krallari ve Moğollar bölgeyi düzenli olarak talan ederken yapının %40'ının yıkımına neden olmuşlar. Garip olan şey kültürel devrim sırasında buraya dokunulmamış olması.

Sera manastırı , 1419'da Tsongkhapa'nın bir müridi tarafından bulunmuş. Bugün yaklaşık 600 rahibin konakladığı manastırda saat 15.30- 17.00 arasında müzakere yapılıyor. Müzakere sırasında bir grup rahip adayı yerde oturuyor ve ayaktaki aday tarafından sorguya çekiliyor. Oturanlar soruları bilmek ve tartışmakla yükümlü.

Barkhor meydanında bir rahibe

Ne var bunda dememek gerek çünkü rahip adaylarının ezbere bilmesi gereken, hayat, felsefe, gökbilim, insan davranışı, coğrafya ve akla gelebilecek birçok konuda yazılmış yaklaşık 1000 kitap bulunuyor. Rehberimiz buradaki öğrencilerin günde en az 50-60 sayfa ezberlediğini ve bu tartışmalarla bilgilerini pekiştirdiğini söylüyor. Budist rahiplerin hafızalarını bir kataloglar dolabı olarak kullandıklarını ve her çekmecedeki bilgiye kolaylıkla ulaşabildiklerini, daha sonra günlerce sınava çekildiklerini okumuştum. Rehberimiz bunu dogruluyor.

Lhasa'dan ayrılıp Gyatse'ye doğru hareket ediyoruz. Yol boyunca yükselerek 5225 m. rakıma kadar çıkıyoruz. Arabadan çıkınca bir miktar baş dönmesi olsa da, adaptasyon kısa sürüyor. Bu ünlü noktada, kocaman Tibet köpekleri ve yaklarla fotoğraf çektiren Çinlileri fotoğraflıyoruz. Bu noktadan itibaren Yamdrok-Tso gölünün turkuaz yeşili uzun süre bize eşlik ediyor. Gökyüzü koyu mavi, bembeyaz parça parça bulutlar, Himalayalar görünmeye başladı, karla kaplı dağlar, tertemiz hava. Masaldayız sanki.

Gyatse'ye varıyoruz. Çinli nüfusun göreceli olarak az oldugu, yün ve ahşap üretimi ve efsanevi halıcılığı ile ünlü bir kasaba. Şehrin ilerisinde yükselen Dzong (eski kale), Baiju Tapınağı ve Kumbum Chörten görülmesi gereken noktalar.

Kumbum 10,000 resim, Chörten ise bir çeşit Budist tapınağı olan dini yapı anlamına geliyor. Kumbum Chörten, 1427'de Budist geleneğine göre yapılmış 9 çember ve 75 ibadet odası ile tantraların ardıl aşamalarını ve kutsal yolu simgeleyen 108 kapıdan oluşuyor. Yapının en üst katına ulaştığınızda tüm şehri tepeden görmek ayrı bir süpriz. Odalardaki fresk ve heykelleri rahat görebilmek için küçük bir fener bulundurmakta yarar var. 1418'de inşa edilen Baiju Tapınağı ise dev Buddha heykeli ve Sanskrit ve Tibetçe yazılmış yüzlerce kitap ile ilgi çekiyor.

Bir sonraki duragimiz Shigatse. 16. ve 17. yy boyunca Tibet'e başkentlik yapmış, ülkenin ikinci büyük şehri. EBC(Everest Base Camp) için Yabancılar Ofisinden izin alma işlemi Shigatse'de yapılıyor. Şehrin önemli turistik noktası Tashilhunpo tapınağı. "Bu kadar manastır görmek sıkıcı değil mi?" diye düşünebilirsiniz. Ancak her manastır özünde aynı şeyleri barındırmasına rağmen, Buddha heykelleri, duvar resimleri, tahta oymacılığı ve daha bir yığın detay ile bunu o kadar farklı sunuyor ki bizim için manastır görmek sanat galerilerinden daha ilgi çekici hale geliyor.

Unutmadan, bu yöreye özgü olan kırmızı çizmelere bayıldım ve tüm köy, rahipler bile bu güzel çizmeleri giyiyor. Akşamı bu şehirde güzel bir restaurant'ta yemek ve sohbetle kapattık.

Everest eteklerinde çoban

Yol boyunca manzara

Barkhor meydanı, geleneksel kıyafetini giymiş bir bayan hacı

Shigatse, ThaShiHunPo Manastırındaki rahiplerin sabah temizligi

Duvarda her ülkeden birilerinin yazdığı mesajlara ben de Türkçe mesaj ekledim. Mesaj "yemekler harika, herşey çok güzel".

Yolculuk boyunca küçük köylerde kahvaltı ve öğle yemeği molası verdik. Oldukça fakir köylerden de geçtik. Neyseki rehberler bu köylerin kalkınması için yemek molalarını buralarda veriyorlar. Yemeklerin lezzet ve fiyatları tartışılır olsa da, bir sekilde bu insanlara yardım etmekten dolayı mutluluk duydum. Yolda çocuklar "money" diyerek etrafınızı sarıyor ama rehberimiz para vermememiz konusunda bizi her firsatta tembihliyor. Yoksa tarlada çalışmak yerine turist peşinde koşup dilenci olacaklar diyor. Haklı olduğu için kendimizi tutup, başka yönlere bakmaya çalışıyoruz. Yol arkadaşımız Elizabeth zaman zaman gizlice yiyecek veriyor ama rehberimiz buna da karşı.

Woeser(rehberimiz) ve Young Joe (şöförümüz)'ün güzel neşesi ve her daim pozitifliği sayesinde yolculuk harika geçiyor. Bize Tibet pop şarkıları dinletiyor ve birlikte söylüyorlar. Woeser, her sabah arabada tespihi ile pısır pısır mandralar okuyor ve 'immm' gibi genizden bi ses cikariyor. Kendimizi iyice güvende hissediyoruz. Şöförümüz İngilizce bilmeyen ama yüzünde sürekli gülümseme olan bir koca adam.

EBC'ye giderken yol gitgide bozuluyor, epeyce hoplaya zıplaya gidiyoruz. Aracımız bir arazi aracı, bu yollarda başka bir arabayla yolculuk mümkün değil. Bol bol fotoğraf ve ihtiyaç molası verip, en sonunda çadırlardan oluşan bir alana varıyoruz. Her çadırın üstünde birşey Hotel yazıyor. Çadırımız, yani otelimiz sedirlerle çevrili, ortasinda soba kurulu büyük bir göz oda. Biraz loş ama sıcacık. Hemen çaylarımız ikram ediliyor.

Bu alandan EBC'ye otobüs kalkıyor. Base Kamp dedikleri yer, Everesti rahatça görebileceğimiz, çadır otellerden 4 km uzaklıkta bir tepecik . Oysa ben Everest'in eteklerinde bir kamp yeri hayal etmiştim. Otobüse atlayıp tıngır mıngır Everest'e yaklaşmaya başlıyoruz yine de. Aslında çadır alanımızdan da rahatça görebileceğiz Tabi Everest yüzünü bulutların ardından çıkarırsa. Gösterilen yükseltiye çıkıp Everest'i bekliyoruz. Hava nefis, serin ve güneşli, etrafımız karla kaplı dağlar. 5200 metredeyiz ve kendimizi harika hissediyoruz.

Everest eteklerinde bir çoban

Sera manastırında rahiplerin müzakereleri

YUKSEKLİK TUTMASI

Baş ağrısı ve nefes alma zorluğu yükseklik tutmasının en yaygın semptomları. Tibet'teki ilk gününüzde bunun yanısıra uykusuzluk, bitkinlik ve hatta kusma şikayetleriniz olabilir.

Yapılması gereken tek şey, sakin olmak ve ilk günü dinlenerek geçirmek. Açıkcası biz sadece 4. kattaki odamıza sırt çantaları ile çıkarken nefes nefese kaldık. Onun dışında bir sorun yaşamadık.

Dinlenmenin yanı sıra ''Diamox" adlı ilacı, önlem olarak Lhasa'ya varmadan 2-3 saat önce alabilirsiniz. Ayrıca Lhasa'da eczanelerde bulabileceğiniz ''Homgjingpan" adlı Çin ilacını da bu semptomları gidermek için alabilirsiniz. Ayrıca bir çok otelde 24 saat doktor ve oksijen tanklari bulunuyor. Bu kadar bilgiden sonra korkulacak bisey kalmadı sanırım.

Bu dağ havası günün tüm yorgunluğunu alıyor. Şu an zirve göründü, çok güzel. Yaklaşık 40 dakika sonra dönüşe geçiyoruz ama bu sefer yürümeyi tercih ederek. Arkamizda Everest, yanımızda yöremizde yaklar, sadece sessizlik ve tuvalet molasi icin ideal kaya arkaları.

Kampa döndüğümüzde hava iyice soğumuştu. Everest'e vuran gün batımı kızıllığı gitgide güzelleşti. Noodle(makarna)'larimizi yiyip, ikide bir Everest'e bakmak için dışarı çıkarak akşamı sonlardırdık ve saat 10 gibi yorganlarin altına kıvrılıverdik. Gece çadır sahibi kızlardan birinin yorganimi düzeltip yanlardan tıkıştırdığını hatirliyorum. Anne gibi, ne güzel.

Sabah çakı gibi uyandık, hala serince. Kızlar hemen sıcak su servisi yapıyorlar. Sıcak suyumla dışarı fırlayıp Everest'i selamlıyorum. Çok ihtişamlı görünüyor. Bu hava, bu doygunluk hissi, bu tarif edemediğim duygular bu koca dağ yüzünden mi? diye düşünüyorum.

Turumuzun son durağına, Zangmu adlı sınır şehrine doğru yola koyuluyoruz. Elizabeth ve Gosh'u Nepal sınırına bırakıp dönüşe geçeceğiz. Zangmu'ya yaklaşırken etraf yemyeşil ormanlarla kaplanıyor, yükseklerden akan şelaleler, çiseleyen yağmur, bize bir günde 4 mevsimi yaşatıyor. Bu küçük kasabada görülecek hiçbir şey yok aslında.

Nepal'e geçmeyi planlamıyorsanız bu noktayı güzergaha almak anlamsız olabilir. Ertesi gün yol arkadaşlarımızı uğurlayıp, dönüşe geçiyoruz.

Neyseki son gecemizi Lhasa'da Barkhor alanında hacıları izleyip, sehirde biraz daha dolaşarak geçiriyoruz .Her güzel şeyin bir sonu oluyor ne yazık ki. İşte yine bir son. Ancak her bitiş yeni bir başlangıçtır diyerek devam ediyoruz yolumuza.

TİBET'İN COĞRAFİ KONUMU

Dünyanın en yüksek zirvesine sahip Everest bu platoda yükseliyor. Kuzeyde Kunlun sıradağları ve güneyde Himalayalar, yine kuzeyde Chantang ve Tsaidon Basin çöleri ile kaplı platonun doğusunda Çin'in büyük nehirleri olan "Sari Nehir" ve "Yangzi Nehri" doğmakta. Bu doğal çeşitlilik, Himalaya eteklerinde bitki örtüsü ve vahşi doğanın gelişmesini sağlıyor.

Yol işçileri (çok fakir olmalarına rağmen gülmeyi unutmayan güzel insanlar)

TİBET TARİHİ

Tibet'in bilinen tarihi M.S. 520 yılında bir kabile reisi olan Songstan Campo'nun, Tsangpo Nehri vadisinde bir krallık kurmasıyla başlar. Kısa zamanda güçlenerek 7-8. Yüzyıllarda Orta Asya'nın güç merkezi haline gelen Tibet ordulari, İpek yolunu ve batı Çin'in büyük bölümünü yönetmeye başladı. 13. yüzyılda Moğollar Tibet ve Çin'i istila ettiler. 1270'te Moğol Hükümdarı Kubilay Han, Çin İmparatoru oldu ve Lamanizmi resmi din olarak kabul etti. Bunun üzerine Tibet asırlarca Çin'in himayesi altında, burada bulunan "Lama" adı verilen din adamları tarafından yönetildi.

1912-1950 yılları arasında Tibet, Dalai Lama tarafından bağımsız bir devlet olarak yönetildi. Ancak 1951'de Çin Komunist Ordusu Tibet'e girdi ve yapılan bir antlaşmayla Tibet, Çin'in kendi kendini yöneten bir bölgesi oldu. 1959'da Çin baskısından kurtulmak isteyen Tibetliler, isyan ettiler.

Bu sırada Dalai Lama XIV, Hindistan'a kaçtı. Tibet, en karanlık günlerini Kültürel Devrim sırasında yaşadı. Soyluların ve ibadet yerlerine ait olan mal ve araziler Çin yönetimi tarafından devletleştirildi. Tarım kollektif olarak yapılmaya başlandı. Toplu halde ibadet yapmaları yasaklandı. 1980'den sonra Çin yönetimi bölgedeki baskısını yumuşatarak bazı dini ibadet ve törenlerin yapılmasına müsade etti.

TİBET BUDİZMİ

Budizm'in temelleri M.Ö. 6. YY da Siddhartha Gautama tarafından atılır. Siddhartha Gautama kuzey Hindistan'da bir prens olarak doğduktan sonra, hayattaki acıları sona erdirmek için bir yol bulmak amacıyla kıralığını terkeder ve uzun çalışmalar sonucunda aydınlanmaya ulaşır. Aydınlanmadan sonra öğrencileri kendisini Buddha (Sanskritçe : Farkında olan - aydınlanmış olan) olarak adlandırmış.

Bugün Budist nufusu yaklasik 500 milyon civarında. Tibet'te Tantrik Budizm, Vajrayana ekolü uygulanıyor. Tibet, Budizm ile M.S. 5. yüzyılda tanışmış ve M.S. 8. yüzyılda Tibet budistleri kurumsal bir yapı kazanmış. Bu öğreti, eski batı kaynaklarında Lamaizm olarak da adlandırılmakta.

Tibetçe Lama (= öğretmen) den doğan bu kelime, aynı zamanda bir ünvan olarak da kullanılmakta. Tibet'de Budist Rahiplere 'Lama' deniliyor.
11. yy'da yaşamış bir Hintli bilgin olan" Atisha" ve 14. yy'da yaşamış Tibetli bilgin "Lama Tsongkhapa"nın Budist öğretiye önemli katkıları olmuş ve bu da sarı şapkalılar lakaplı Gelugpa ekolünün doğmasına yol açmış. Tibetin ruhani lideri Dalai Lama da Gelugpa ekolünden. Gelugpa ekolü dışında Tibet Budizm'inde birde Nyingma, Sakya ve Kagyu ekolleri bulunuyor.